

Деревянко Б. В. Про визнання операцій із криптовалютою видами господарської діяльності та їх оподаткування. *Фіскальна політика: теоретичні та практичні аспекти юридичної науки : збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (23 листопада 2018 року): у 2-х ч. Ч. 1.* Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. С. 117–119.

**Деревянко Богдан Володимирович,
доктор юридичних наук, професор**

ПРО ВИЗНАННЯ ОПЕРАЦІЙ ІЗ КРИПТОВАЛЮТОЮ ВИДАМИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇХ ОПОДАТКУВАННЯ

З початку XXI століття у фінансовій сфері багатьох країн світу з'явився новий інструмент – криптовалюта. Історично першим і найбільш поширеним на сьогодні видом криптовалюти є біткойн (англ. – Bitcoin або BTC). Після його появи і поширення у світовій комп'ютерній мережі було розроблено і запущено значну кількість програм із генерування та обігу інших видів криптовалюти. На сьогодні у світі наявні більш ніж 700 видів криптовалюти.

Про операції із видобутку (вирахування, «майнінгу») та обігу криптовалюти було написано значну кількість наукових робіт у багатьох державах світу. Переважну більшість досліджень було проведено у сфері економіки, проте і юристи доклалися до аналізу особливостей правового забезпечення функціонування криптовалют; переважна більшість дослідників належать до молодшої вікової категорії науковців, проте і досвідчені вчені робили пропозиції щодо удосконалення відносин, пов'язаних із обігом криптовалюти; переважна більшість пропозицій було зроблено для застосування в економіці США, Японії, Ізраїлю, розвинених європейських держав, проте є пропозиції і щодо зміни законодавства та господарської практики України. Слід також зазначити, що за різними даними (складно їх вважати офіційними, оскільки явище обігу криптовалюти має латентний характер, обумовлений бажанням приховати активність на ринку криптовалюти та міжнаціональним і транскордонним характером таких операцій) Україна належить до світової топ-10 держав за «майнінгом» та обігом криптовалют.

Діяльність на ринку криптовалюти може бути достатньо багатоманітною. Значна кількість видів операцій на ринку криптовалюти має схожість із видами господарської, а в її межах – підприємницької діяльності. Але як кожен вид підприємницької діяльності операції із криптовалютою мають ризиковий характер. Операції з «майнінгу» (видобутку) криптовалюти виглядають беззбитковими (як правило, витрати на організацію цього «бізнесу» окупаються протягом 10-12 місяців), проте вагомими є витрати електроенергії; вартість обладнання є достатньо високою; держава може запровадити жорсткі правила на цьому ринку або ввести жорсткі санкції тощо. Також існують і інші ризики, на які нами раніше зверталася увага: 1) «кібератаки» на загальносвітову, регіональну чи національну комп'ютерну мережу; 2) поява революційних новітніх комп'ютерних технологій, які за надкороткий час (від декількох днів до декількох місяців) повністю замінять усі сучасні комп'ютери у світі [1, с. 35]; 3) ризик випуску і легітимації державою чи міждержавними фінансовими організаціями нового виду

Деревянко Б. В. Про визнання операцій із криптовалютою видами господарської діяльності та їх оподаткування. *Фіскальна політика: теоретичні та практичні аспекти юридичної науки : збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (23 листопада 2018 року): у 2-х ч. Ч. 1.* Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. С. 117–119.

криптовалюти із запровадженням пільг, державних гарантій та інших протекціоністських дій до операцій із цією криптовалютою вкупі із запровадженням репресивних заходів до операцій із усіма іншими видами криптовалюти [1, с. 35-36]; 4) ризик зміни фірмою-надавачем послуг із відкриття та обслуговування гаманця криптовалюти в односторонньому порядку (а відкритим договором про відкриття ID-гаманця це передбачено) умов договору; 5) ризик незаконної передачі фірмою-надавачем послуг із відкриття та обслуговування гаманця криптовалюти інформації про ID-гаманця та пароль третім особам [1, с. 36]; 6) ризик вчинення «хакерської атаки» на конкретний комп'ютер власника криптовалюти, який у разі збільшується після відкриття на певному комп'ютері ID-гаманця; 7) ризик банальної втрати позначення ID-гаманця та/або паролю власником криптовалюти; 8) ризик запровадження санкцій у вигляді запровадження майнової, господарсько-правової, адміністративної, кримінальної тощо відповідальності до учасників операцій із криптовалютою [1, с. 36-37] тощо.

Незважаючи на значну кількість ризиків, що виникають при здійсненні операцій із криптовалютою, значна кількість переваг призвела до масового поширення цього явища в Україні. Офіційно цей вид діяльності є забороненим, на що вказувалося НБУ та іншими державними органами. Проте відсутність дієвих санкцій фактично нівелює заборону. Єдине, що втрачають власники криптовалюти, це можливість просити захисту та допомоги від держави у випадку скоєння щодо них злочину або адміністративного чи іншого правопорушення.

Оскільки операції із криптовалютою в Україні поза законом, то виходить, що їх не існує. А оскільки їх не існує, то їх учасники і не зобов'язані сплачувати податки. Раніше нами вказувалося, що така ситуація нагадує ситуацію із гральним бізнесом, який офіційно є забороненим, проте майже відкрито функціонує у кожному великому місті України [2, с. 55]. А тому постає питання: «що ж виграла держава від офіційної заборони грального бізнесу?». Раніше суб'єкти грального бізнесу сплачували податок на прибуток за підвищеною ставкою; набували торговий патент на кожен гральний автомат, стіл для гри у більярд (крім спортивного та аматорського), стіл для гри у покер, преферанс та ін., стіл з кільцем рулетки тощо; отримували ліцензію. Сьогодні складається враження, що держава навмисно надала суб'єктам грального бізнесу «податкові канікули», оскільки вони жодних податків до бюджету не сплачують, і при цьому із ними ніхто не бореться [2, с. 55]. Аналогічна ситуація склалася і стосовно учасників ринку криптовалюти. Поки держава ігнорує наявність такого ринку, його учасники заробляють надприбутки, не сплачуючи податки. І це при тому, що в окремих державах давно у більшій чи меншій мірі оподатковуються різні операції із криптовалютою. Серед таких держав можна назвати Австралію, Австрію, Болгарію, Бразилію, Ізраїль, Канаду, КНР, Норвегію, Сінгапур, США, Таїланд, ФРН, Хорватію, Швейцарію, Японію та ін.). Очевидно, що бюджет України потребує додаткових фінансових ресурсів не менше, ніж бюджети названих

Деревянко Б. В. Про визнання операцій із криптовалютою видами господарської діяльності та їх оподаткування. *Фіскальна політика: теоретичні та практичні аспекти юридичної науки : збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (23 листопада 2018 року): у 2-х ч. Ч. 1.* Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. С. 117–119.

держав. Крім цього, відсутність легітимації або державного захисту операцій із видобутком криптовалюти робить «майнерів» беззахисними перед кримінальним світом та/або нечесними правоохоронцями.

А отже, на сьогодні логічним буде запровадження оподаткування операцій із криптовалютою. Проте оподатковуватися повинні не усі операції, а лише ті, які можна після легалізації визнати видами підприємницької діяльності. При цьому такі операції повинні відповідати ще одній вимозі. Держава повинна мати можливість самостійно виявляти факти проведення таких операцій та вираховувати їхній обсяг. Операції із купівлі-продажу криптовалюти за готівкові (через криптомати) та/або безготівкові кошти, рівно як і операції із купівлі-продажу певних товарів, робіт, послуг із матеріального чи віртуального світу можуть мати як господарсько-правову, так і цивільно-правову природу. При цьому держава може дізнатися про наявність таких операцій лише від самих їх учасників або оперативним шляхом. Технологій для виявлення та обліку таких операцій держава не має (держава розуміється в широкому сенсі, а не лише держава Україна). Тому логічним буде визнання операцій із видобутку («майнінгу») криптовалюти видом господарської, а в її межах – підприємницької діяльності. У цьому випадку оподатковуватися буде прибуток, отриманий від вирахування, видобутку, «майнінгу» криптовалюти. І держава крім двох названих способів отримання інформації про «майнера» може «вирахувати» його за надмірною у порівнянні зі звичайним споживанням електричної енергії. У випадку легалізації «майнінгу» криптовалюти, підвищення штрафних санкцій за незаконну підприємницьку діяльність у комплексі із запровадженням короткотермінових (до одного року) «податкових канікул» держава зможе збільшити надходження до бюджету і легалізувати та захистити значну кількість резидентів України, які фактично здійснюють таку діяльність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Деревянко Б. В. Ризики здійснення операцій з криптовалютою (біткойнами) громадян і суб'єктів господарювання України / Б. В. Деревянко // Форум права: електрон. наук. фахове вид. – 2017. – № 3. – С. 33–39. – URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_3_8.pdf
2. Деревянко Б.В. Про визнання видобутку («майнінгу») криптовалюти видом господарської діяльності / Б.В. Деревянко, О.А. Туркот // Економіка та право. — 2018. — № 1 (49). — С. 52—59.